

geboorte te verstaan. Hij observeert de wording van dit leven „en flagrant délit”. Wat voor oogen gebeurt schijnt verstaan, verantwoord, gesanctioneerd. Of wij meer kunnen dan toeschouwen staat te bezien; in alle geval meenen we het vaak. Ook in onze eigen spreekactiviteit zijn we onszelf een raadsel, en toch hebben we geen andere basis, die ons het verstaan der taal mogelijk maakt. Zoo ergens, dan is hier wel de kennende subjectiviteit als in een cirkel gevangen. Buiten het weten van haar eigen bezigheid heeft ze geen uitgangspunt van verklaring. Het onderling verstaan binnen de sfeer van het menselijke is een feit, maar het aspect hiervan vanuit het absolute is voor ons niet realiseerbaar. Het gelijke wordt met het gelijke gekend, maar naar de maat der subjectiviteit. Voor het verstaan der talen bestaat geen coordinatensysteem, van waaruit hun x vastlegbaar ware, en toch zweeft ons zoo iets telkens voor.

Op den eisch van het kenschema, dat het eenvoudige tot uitgangspunt neemt, om tot het gecompliceerde te geraken, antwoordt de werkelijkheid niet ondubbelzinnig. De primitiviteit waarop ons kennen hoopt aan de poort der historie, wordt niet zichtbaar. Achter het gewaande begin van alle cultuur duikt somtijds de complicatie van een volgroeide beschaving op. Zoo is op taalgebied de rijkdom aan vormen juist in het oudste indogermaansch het grootst. Bij natuurvolkereen treft men een plasticiteit en variabiliteit van concreet uitdrukkingsvermogen die voor ons onvertaalbaar is⁵⁾. Deze feiten mogen den empirischen geest welkom voorkomen, wijl ze zijn arbeidsveld tot in het onbegrensde uitbreiden, voor den faustisch gestemden zoeker naar den waren aanvang hebben ze iets verbijsterends. Immers waar hij den blik ook heenwendt, overal antwoordt de werkelijkheid op zijn vraag om eenheid met rijkdom, op zijn zoeken naar een grondwet met een menigvuldigheid zonder weergâ. Dit deed menig onderzoeker resigneeren en zich tevreden stellen met den onbegrensden arbeid die binnen het gegevene mogelijk is. Maar de menselijke subjectiviteit, ten volle zich bezinnend, ondergaat hier een spanning